

TÜRKİYE’DE ‘ÇOCUK GELİN’ SORUNU

Meryem KAYNAK MALATYALI¹

ÖZET

On sekiz yaşın altında evlendirilen kız çocuklarına ‘çocuk gelin’ denilmektedir. ‘Çocuk gelinler’ sorunu gelişmemiş ve gelişmekte olan birçok ülkenin olduğu gibi Türkiye’nin de önemli bir sorunudur. Bu çalışma kız çocukların erken yaşta evlendirilmesinin Türkiye’deki yaygınlığı, sakıncaları, nedenlerinin araştırılması ve çözüm önerilerinin sunulması amacıyla hazırlanmıştır. Alanyazın incelemesi sonucu kız çocuk evliliklerinin Türkiye’de oldukça yaygın bir uygulama olduğu görülmüştür. Ayrıca kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesinin birçok yönden sakıncaları olduğu görülmektedir. Ek olarak yasal boşluklar, ailenin ve kız çocuğunun eğitim durumu, ekonomik durum, kalıp yargılar, geleneksel uygulamalar ve cinsiyetçilik düzeyinin kız çocukların erken evlendirilmesine ortam hazırladığı anlaşılmaktadır. Son olarak çocuk gelinler sorununun nedenlerinin çok boyutlu olduğu ve çözümünün de çok boyutlu bir çaba gerektirdiği öne sürülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Çocuk evlilikleri, çocuk gelinler, Türkiye’de çocuk gelinler

Kaynak, M. (2014). Türkiye’de ‘Çocuk Gelin’ Sorunu. *Nesne*, 2 (3), s.27-38.

¹Araştırma Görevlisi, Ankara Üniversitesi, DTCE, Psikoloji Bölümü, meryemkynk (at) gmail.com

‘CHILD BRIDE’ PROBLEM IN TURKEY

ABSTRACT

‘Child Brides’ are described as girls who are forced to get married before they are 18 year old. The issue of child brides is a concern for undeveloped and developing countries as well as Turkey. This work aims to explore the prevalence, problems and causes related to the problem of ‘child brides’ as well as offering solutions for this problem. The literature shows that ‘child bride’ is quite widespread practice in Turkey. Moreover, forced marriage at an early age is problematic in many ways. In addition, there are some factors which contribute the problem including legal gaps, education level of the family and the daughter, economical conditions, stereotypes, traditional practices and sexism level. Finally, it is suggested that the reasons for the problem of ‘child brides’ are multi-dimensional and therefore it requires a similar approach.

Keywords: Child marriages, child brides, child brides in Turkey.

Kader evlendirildiğinde 12 yaşındaydı. 13 yaşında ilk çocuğunu aldı kucacağına. 14 yaşında, ikinci çocuğuna 7 aylık hamileyken erken doğum yaptı. Çocuk, ölü doğmuştu. Çocuğunun ölümünden 2 ay sonra kendisi de 14 yaşında bir çocukken evinde silahla vurulmuş halde ölü bulundu (Hürriyet Gazetesi, Koyuncu, 2014). Kader'in ölümü, çocuk evliliklerinin gelişmemiş veya gelişmekte olan birçok ülkenin olduğu gibi Türkiye'nin de önemli bir sorunu olduğunu gözler önüne sermektedir. Her yıl Kader ile aynı kaderi paylaşan yüzlerce kız henüz çocukken evlendirilmektedir. Ancak psikoloji literatürü incelendiğinde konunun çok dikkat çekmediği görülmektedir. Bu çalışma, ülkemizin çok önemli bir problemi olan çocuk evliliklerinin yaygınlığı, sakıncaları, nedenleri ve çözümü hakkında psikolojik bir bakış açısı sunmak üzere hazırlanmıştır. İlk olarak 'Çocuk Gelin' kavramı tanımlanmış ve Türkiye'de 'Çocuk Gelin' sorununun boyutunun anlaşılması amacıyla bu evliliklerin Türkiye'deki yaygınlığına değinilmiştir. Arkasından çocuk evliliklerinin sakıncaları, nedenleri ve bu sorunun çözümüne ilişkin bir değerlendirme yapılmıştır.

Çocuk Gelin Kavramının Tanımı ve Çocuk Evliliklerinin Türkiye'deki Yaygınlığı

Türkiye'nin de taraf olduğu Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye (20 Kasım 1989) göre 'Çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.' Çocuk Koruma Kanununa (3 Temmuz 2005) göre ise çocuk 'daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişidir.' Buradan hareketle 18 yaşından önce yapılan evlilikler 'çocuk evlilikleri' ve on sekiz yaşından önce evlenen kız çocukları ise 'çocuk gelin' olarak kabul edilmektedir.

Türkiye'de on altı yaşın altındaki çocuk evlilikleri resmi olarak kayıt altına alınmadığından çocuk evliliklerinin oranı hakkında kesin bilgiler yoktur. Bu nedenle konu ile ilgili sağlıklı bilgiler edinmek için çeşitli kaynaklara başvurulması gerekmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (2012) çocuk evlilikleri ile ilişkili verilerine göre 2002'de Türkiye'de on altı ve on yedi yaşındaki kız çocuklarının resmi olarak yaptıkları evlilikler tüm evliliklerin % 7.3'ünü oluştururken; erkek çocuklarının yaptıkları evlilikler tüm evliliklerin % 0.5'ini oluşturmaktadır. 2012 yılında bu oran kız çocukları için % 6.7; erkek çocukları içinse % 0.3 olmuştur. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (2008) verilerine göre ise on beş- on dokuz yaş grubundaki kadınların 2003 yılında %11.9'u; 2008 yılında ise %9.6'sı evlidir. Yine aynı araştırmaya göre 2008 yılında, on beş- on dokuz yaşındaki kadınların % 5.6'sı ilk doğumunu yapmıştır. Türkiye Gençlerde Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı

Araştırması’nın (2007) verileri incelendiğinde ise 2007 yılında on beş- on sekiz yaş grubundaki kadınların %7.5’inin erkeklerin ise %0.9’unun evli olduğu görülmektedir. Türkiye’de ilk evlenme yaşı ile ilgili Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından yapılan Aile Yapısı Araştırması’na (2006) göre on sekiz yaşından önce evlenme oranı kadınlarda %31.7; erkelerde ise %6.9’dur. Aynı araştırmada çocuk evliliklerinin yaygınlığı bölgelere göre de incelenmiş ve bu evliliklerin Orta Anadolu, Batı Karadeniz, Kuzeydoğu Anadolu, Ortadoğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nde en sık görüldüğü bulunmuştur. Yerel çalışmalar incelendiğinde ise Diyarbakır’da yapılan bir çalışmaya katılan kadınların %42.5’i on sekiz yaşından önce evlendiği (Acemoğlu, Ceylan, Saka ve Ertem, 2005), Mardin ilinde yapılan bir çalışmaya katılan kadınların ise % 56.1’inin on dokuz yaşından önce evlendiği (Ertem ve ark., 2008) görülmüştür. Sonuç olarak yapılan tüm bu araştırmaların verileri bir arada değerlendirildiğinde, tüm evlilikler içerisinde kız çocuk evliliklerinin %6.9 ile %56.1 arasında değiştiği görülmektedir. Buradan hareketle ülkemizde kız çocuk evliliklerinin tüm evliliklerin ortalama %30-35’ini oluşturduğunu söylemek mümkündür. Çocuk evliliklerinin diğer ülkelerdeki yaygınlığı incelendiğinde ise bu oranın ülkelerin gelişmişlik düzeyi arttıkça azalma eğilimi gösterdiği anlaşılmaktadır (Özcebe ve Biçer, 2013). Özcebe ve Biçer, bu iddia ile paralel olarak Japonya, İsveç, Kanada, İngiltere ve Fransa’da çocuk evliliklerinin tüm evliliklerin %1’inden daha azını; Nijer, Demokratik Kongo Cumhuriyeti ve Afganistan’da ise %50’sinden daha fazlasını oluşturduğunu rapor etmiştir. Küresel anlamda değerlendirildiğinde Türkiye’de kız çocuklarının evlendirilme oranının oldukça yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bundan sonraki bölümde ise kız çocuk evliliklerinin sakıncaları değerlendirilecektir.

Erken Yaşta Yapılan Evliliklerin Sakıncaları

Bir önceki bölümde ülkemizde çocuk evliliklerinin oldukça yaygın olduğu irdelenmiştir. Kız çocuklarının erken yaşta evlenmesi gerçekten zararlı mıdır ve bu evliliklerin önlenmesi gerekir mi? Bu bölümde çocuk yaşta evlenmenin kız çocukları üzerindeki olumsuz etkileri üzerinde durulacaktır.

İlk olarak kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi çocuğa yönelik cinsel istismarı içermektedir. Küçük yaşta maruz kalınan cinsel istismarın bireyin yaşamının sonraki gelişim dönemlerinde olumsuz etkilerinin olabileceği bilinmektedir (Taner ve Gökler, 2004). Çocuk haklarına dair sözleşmeye (20 Kasım 1989) göre ise çocukların aileleri tarafından istismar ve ihmalden korunma, eğitime erişim ve kendileri ile ilgili konularda görüşlerini dile getirme gibi hakları vardır.

Kız çocuklarının evlendirilmesi ise onların sahip olduğu bu hakların ihlal edilmesine neden olur. Örneğin çocuk yaşta evlenen kızlar okulu terk etmek zorunda kalabilir. Sonuç olarak bu tür evliliklerin çocuk istismarına ve çocuk haklarının ihlaline neden olduğu görülmektedir. Yasal olmayan bu durum çocuk evliliklerinin engellenmesi için yeterli bir sebep olabilir.

Çocuk yaşta evlenmenin kız çocukları için gelişimsel açıdan da sakıncalı olabileceği düşünülmektedir. Bu evlilikler kız çocuklarının okulu terk etmelerine neden olmakta, ev içi sorumluluklarını arttırmakta ve doğumla birlikte sorumluluklarının daha da artmasına neden olmaktadır. Bu sorumlulukların yanı sıra toplumun evli kadınlar için koyduğu kısıtlamalar (örn. evli kadınlar sokakta gezmez) kız çocukların sosyal çevrelerinden soyutlanmalarına hatta kopmalarına neden olabilmektedir. Bu durum çocukların ergenlik döneminde kazanmaları gereken sosyal becerilerin edinilmesini zorlaştırabilir. Bunlar sorumlulukların arttığı yetişkinlik döneminde kullanılacak beceriler olduğu için bunlar kazanılmadan yapılan evliliklerin çocuk için olumsuz geri dönüşleri olabilir. Ayrıca ergenlik çocukların sosyal becerileri edinmenin yanında, kimlik oluşumunun gerçekleştiği bir dönemdir (Gleitman, Fridlund ve Reisberg, 2000) ve bu dönemden önce ve bu dönem süresince çocukların evlendirilmesi sağlıklı kimlik oluşumunu engelleyebilir. Ayrıca UNICEF'in (2005) yaptığı bir araştırmaya göre çocuk gelinlerin evlilikleri ve kendi hayatları ile ilgili kararlarda daha az etkin oldukları bulunmuştur. Bu araştırmada evli kız çocuklarının aile ve arkadaşlarını ziyaret edip edemeyeceği; bir iş sahibi olup olamayacağı; okula devam edip edemeyeceği; sağlık problemleri ve herhangi bir doğum kontrol yöntemi kullanıp kullanamayacakları ile ilgili son sözü çocuk gelinlerin eşlerinin söylediği bulunmuştur. Bu durum kız çocuklarının evliliklerindeki rollerinin etkin olmadığını göstermektedir.

Toplum ve eşleri tarafından çeşitli kısıtlamalara maruz kalan; sosyal becerileri tam olarak edinememiş ve kimlik gelişimi tamamlanamamış kız çocuklarının ise evliliklerinde ne derece mutlu olacağı tartışmalıdır. Konu ile ilgili yapılan çalışmalar erken yaşta evlenmenin çeşitli olumsuzluklarla ilişkili olduğunu göstermektedir. İlk olarak çocuk evliliklerinde kız çocuklarının maruz kaldığı aile içi şiddetin diğer dönemlerdeki evliliklere göre daha yaygın olduğu bildirilmektedir (Boran ve ark., 2013). Uluslararası Kadın Araştırmaları Merkezinin (ICRW) (2005) yaptığı araştırmaya göre ise çocuk yaşta evlenen kız çocukları diğer yaş gruplarındaki kadınlara göre fiziksel şiddete iki kat, cinsel şiddete ise üç kat daha fazla maruz kalmaktadırlar. Ayrıca çocuk gelinlerin uğradıkları fiziksel şiddetten dolayı eşlerini haklı görme olasılıkları da daha yüksektir (ICRW, 2007). Bu ise onların maruz kaldıkları şiddetten dolayı adli birimlere başvurma ihtimallerini de düşürebilir. Sonuçta şiddet uygulayan eş cezalandırılmaz ve şiddet uygulamaya devam edebilir. Ayrıca depresif belirtilerin çocuk gelinlerde on sekiz yaş üstü

evlilere göre daha yaygın olduğu (Özyurt ve Deveci, 2011) ve intihar düşüncelerinin on- on yedi yaşındaki evli çocuklarda evli olmayanlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür (Gage, 2013). Bu bulgular bir arada değerlendirildiğinde çocuk evliliklerinin diğer olumsuzlukların yanı sıra bir de aile içi şiddete maruz kalma ve depresif belirtilerle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu da istismarın farklı bir boyutunu yansıtmaktadır.

Erken yaşta evlenmek kız çocuklarının eğitim hayatının da yarıda kesilmesine neden olmaktadır. Ayaz, Ayaz ve Soylu (2012) erken evlenen çocukların çoğunun okulu terk ettiğini rapor etmiştir. Okulu evlilikten dolayı terk eden çocuğun eğitim hayatı da yarıda kalmaktadır. Erken evliliklerin mağdurlarının daha fazla kız çocukları olduğu göz önünde bulundurulduğunda, erken yaş evliliklerinin daha çok kız çocuklarının eğitimi yarıda kestiği öne sürülebilir. Bu iddiayı destekleyecek şekilde 2009 yılı Mart ayında evlenme veya nişanlanma nedeniyle 693 çocuğun okula devam etmediği ve bunların 675’inin kız, 18’inin ise erkek çocuğu olduğu bildirilmektedir (Özcebe ve Biçer, 2013). Bu durum ise kız çocuklarını eşlerine daha bağımlı hale getirmekte ve yaşadıkları olumsuzluklara bir yenisini eklemektedir. Ayrıca toplumda kadın ve erkekler arasında var olan eşitsizlik, bu nedenle, daha da pekişebilmektedir.

Erken evliliklerin bir başka sakıncası da gebelikten korunma yöntemleri hakkında yeterince bilgi sahibi olmayan kız çocuklarının istenmeyen gebelik yaşama riskinin yüksek olmasıdır. Demirbağ ve arkadaşları (2013) Trabzon’da yaşayan 15-18 yaşındaki evli kız çocuklarının %65’inin evliliklerinin ilk iki yılında gebelik istemediğini ancak %73’ünün gebelikten korunmak için herhangi bir yöntem kullanmadıklarını saptamıştır. Buna rağmen, sözü edilen kız çocuklarının %94’ünün evliliklerinin ilk yılında; %6’sının ise ikinci yılında bir bebeklerinin olduğu görülmüştür. İstenmeyen gebelikler ise henüz kendisi de ‘çocuk’ olan bireyin bir de annelik sorumluluğunu üstlenmek zorunda kalmasına ve beraberinde birçok problem yaşamasına neden olabilmektedir. Çocuk ve ergen gebelikleri beden sağlığı açısından da zararlıdır (Başer, 2000; Öcebe ve Biçer, 2013). 18 yaş öncesi kız çocuklarının üreme sistemi henüz olgunlaşmadığı için gebelik bu yaşlardaki kız çocuklarında çeşitli sağlık problemlerine hatta ölümlere neden olabilmektedir. Bu sağlık problemleri hipertansiyon, kansızlık ve kanamalar ve bel çukurunda düzleşmeler olarak sıralanabilir. Ayrıca bu gebeliklerde erken ve zor doğum riskinin de yüksek olduğu ve doğum sırasında ve sonrasında anne ve bebek ölüm ihtimalinin daha yüksek olduğu bildirilmektedir. Son olarak henüz kendisi çocuk olan anneler çocuklarına gerekli bakımı sağlayamamakta ve bu da doğan çocuğun bakımsızlık sonucu ölme ihtimalini yükseltmektedir (Başer, 2000; Öcebe ve Biçer, 2013). Sonuç olarak kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesinin birçok yönden sakıncalı bir istismar şekli olduğu görülmektedir. Çocuk evliliklerinin engellenmesi çocukların

uğradığı bu istismarın önüne geçilmesi için oldukça önemlidir. Bu tür evliliklerin önlenmesi için öncelikle nedenleri hakkında bilgi sahibi olunması yararlı olabilir. Bir sonraki bölümde bu evliliklerin nedenleri incelenecektir.

Çocuk Evliliklerinin Nedenleri

Birçok sakıncası olmasına rağmen Türkiye’de neden hala çocuk evlilikleri bu kadar yaygındır? Neden aileler kızlarını erken yaşta evlendirmektedir? Konu incelendiğinde çocuk evliliklerinin devam etmesinin birçok nedeninin olduğu görülmektedir. İlk olarak çocuk evliliklerinin kanunlar tarafından engellenmesi gerekmektedir ancak konu ile ilgili kanun maddelerinde bir uyumsuzluğun var olduğu göze çarpmaktadır. Çocuk Koruma Kanunu (3 Temmuz 2005) ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (20 Kasım 1989) 18 yaş altındaki bireyi korunması gereken çocuk olarak kabul etmektedir. Ancak Türk Medeni Kanunu’nun (22 Kasım 2001) 124. Maddesine göre : ‘Olağan üstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple 16 yaşını doldurmuş kadın ve erkek evlenebilir.’ Bir başka deyişle, 16 yaşını doldurmuş bireyler 18 yaşına kadar yasalarla çocuk olarak kabul edilmelerine rağmen bu bireylere yine yasaların ön gördüğü şekilde mahkemelerce evlilik izni verilebilmektedir. Türk Ceza Kanunu’na (26 Eylül 2004) göre ise: “Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, on beş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikâyet üzerine, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.” Buna göre 15 yaşın üzerinde bir çocukla yasadışı olarak evlenen birey sadece şikayet üzerine cezalandırılmaktadır. Şikayetin olmadığı durumlarda ise 15 yaşın üstündeki çocuklarla yasa dışı evlilik yapmak cezalandırılmamaktadır. 18 yaşın altındaki bir kız çocuğunun kocasını şikayet edebilmesi için ailesini, kocasını ve belki de tüm çevresini karşısına alması gerektiği düşünülünce bunu başarabilme ihtimalinin de düşük olduğu öngörülebilir. Sonuç olarak Türkiye’de yürürlükte olan kanunlar bir taraftan 18 yaşın altını çocuk olarak kabul etmekte diğer taraftan da 15 yaşın üstünde çocuklarla evlenmeyi ‘şikâyet’ koşuluna bağlamakta ve 16 yaşın üzerindeki çocukların evlenmesine ise resmi olarak izin verebilmektedir. Bu durum 15-18 yaş arası çocuk evliliklerinin nedenlerinden birisi olarak kabul edilebilir.

Kanun maddelerindeki uyumsuzluk ve açıklara ek olarak aile ve bireyin özellikleri de çocuk evliliklerinin yapılmasına ortam hazırlayabilmektedir. Ailelerindeki eğitim durumu ve gelir düzeyi düşük olan kız çocuklarının erken yaşta evlendirilme riskinin yüksek olduğu bildirilmektedir (Çakmak, 2009; Özcebe ve Biçer, 2013). Maddi sıkıntıların yaşandığı ailelerde kız çocuklarının evlenmesi ailenin yükünü azaltabilmekte ve eğer karşılığında başlık parası alınıyorsa aile ekonomisine katkı dahi sağlayabilmektedir. Ayrıca eğitim düzeyi düşük bireylerde

erken yaş evlendiklerinin daha sık görüldüğü rapor edilmektedir (TNSA, 2008). Bir başka deyişle, bireyin eğitim düzeyinin düşük olması onun erken yaşta evlenmesi için risk faktörü olarak değerlendirilmektedir. Ancak bu risk faktörü değerlendirilirken bu bireylerin eğitim süreçlerinin evlilik nedeniyle kesildiği de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu yüzden bu ilişki iki yönlü değerlendirilmelidir. Özcebe ve arkadaşlarına (2013) göre çocuk evliliklerinin bir diğer nedeni aile içi şiddet ve baskıdır. Buna göre, ailesinde şiddet ve baskıya maruz kalan çocuklar evliliği bir kurtuluş olarak görebilmektedirler. Bu bireyler aile içi şiddet ve baskıdan kaçınmak amacıyla evliliği tercih edebilmektedirler.

Aydemir’e (2011) göre kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesinin bir diğer nedeni de geleneksel uygulamalardır. Buna göre, toplumun bazı kesimlerinde hala sürdürülmekte olan başlık parası, berdel, beşik kертmesi ve kan bedeli evliliği gibi geleneksel uygulamalar kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesine neden olmaktadır. Aydemir’e göre ayrıca toplumda evlilikle ilgili var olan kalıp yargılar da bu uygulamayı besleyebilmektedir. ‘Geç evlenen kızlar evde kalır.’ ve ‘Kızların erken evlenmesi onun eşine ve gelin olarak gittiği eve uyumunu/ itaatini kolaylaştırır.’ gibi inançlar bu kalıp yargılara örnek olabilir. Çocuk yaşta evlenen bir kız çocuğu da ailesinin sahip olduğu kalıp yargıları şöyle aktarmaktadır: ‘Ailem hiç kimseye güvenmez. Onlar kızların erkeklerden önce evlenmesi gerektiğine inanırlar. Kız çocuklarının korunması gerektiğini ve evliliğin kız çocuğunu koruduğunu düşünürler.’ (UNFPA, 2012, s.3). Buradan da görüleceği üzere ailelerin sahip olduğu inançlar onların kızlarını erken yaşta evlendirmelerine neden olabilmektedir. Bununla bağlantılı olarak ailelerin korumacı cinsiyetçilik düzeylerinin onların çocuklarını erkenden evlendirmelerine neden olabileceği iddia edilebilir. Korumacı cinsiyetçilikte bir yandan kadına onun temiz ve saf olması gerektiği ile ilgili idealler koyulurken diğer taraftan kadın zayıf ve güçsüz kabul edilir. Kadın zayıf olduğu için saflığını (bekaretini/namusunu) koruyamaz bu nedenle onun erkekler tarafından korunması gerekir (Glick ve Fiske, 2001). Korumacı cinsiyetçilik açısından bakıldığında kız çocuklarının erken yaşta evlenmesinin onları dışarıdan gelen tacizlerden koruma işlevi gördüğü öne sürülebilir. Ayrıca kızların çocuk yaşta evlenmesi onların evlilik öncesi cinsel ilişki yaşamasını engelleme ve cinselliğin yalnızca evlilik içerisinde yaşanmasını sağlama işlevi görebilir. Zaten korumacı cinsiyetçilik düzeyi arttıkça kadınların evlilik öncesi cinsellik yaşayan kadınlara yönelik bakışının olumsuzlaştığı rapor edilmektedir (Sakallı ve Glick, 2003). Bu da erken evliliklerin korumacı cinsiyetçilikle ilişkili olabileceğini göstermiştir. Evlilik öncesi kendi isteği ile veya zorla cinsel ilişki deneyimi yaşayan kız çocuklarının namusunu temizlemek gerekmesiyle zorla evlendirilmeleri de korumacı cinsiyetçiliğin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta, bilgimiz dahilinde, çocuk evliliklerine yönelik tutumun korumacı

cinsiyetçilikle ilişkisini inceleyen bir çalışmanın olmamasıdır. İlerideki çalışmalar bu konuyu araştırarak bu eksikliği kapatabilir.

Sonuç olarak yukarıdaki anlatılanlar bir arada değerlendirildiğinde, ailenin ekonomik durumunun ve eğitim durumunun, aile içi şiddet ortamının, bireyin eğitim durumunun, aile içindeki huzursuzluğun, ailenin ve bireyin sahip olduğu kalıp yargıların ve cinsiyetçi bakış açısının ve geleneksel uygulamaların kız çocukların erkenden evlendirilmesine ortam hazırladığı ileri sürülebilir. Üzerinde durulması gereken önemli bir diğer konunun ise çocuk evliliklerinin önlenmesine yönelik getirilecek çözüm önerileridir. İlerleyen bölümde bu konu üzerinde durulacaktır.

Çocuk Evliliklerinin Önlenmesine Yönelik Çözüm Önerileri ve Sonuç

Ülkemiz çocuk gelinlerin yaygınlığı açısından birçok gelişmiş ülkeye göre oldukça yüksek oranlara sahiptir. Birey ve toplum düzeylerinde oldukça olumsuz sonuçları olan bu durumun düzeltilmesinin son derece önemli olduğu düşünülmektedir. Bu soruna çözüm yollarının bulunması için ilk olarak gelişmiş ülkelerin konu ile nasıl mücadele ettiğine dair bilgilerin edinilmesi yerinde olabilir. Örneğin çocuk gelinlerin oranının sadece %1.7 olduğu İngiltere'nin bu problemi daha da azaltmak için çeşitli politikalar yürüttüğü görülmektedir (Aydemir, 2011). İngiltere'de zorla evliliklerin önlenmesi için çalışan 'Zorla Evlilik Birimi' bulunmakta ve bu birim aktif bir şekilde çocukların da maruz kaldığı zorla evliliklerle mücadele etmektedir. Çocuk gelin oranının %30-35 civarında olduğu ülkemizde de özellikle çocuk evlilikleri ile mücadele eden bir birimin oluşturulması yerinde olabilir. Böylece çocuk evlilikleri ciddi bir şekilde takip edilebilir. Bu birimde görev alacak ve konu hakkında uzmanlaşmış çalışanlar bu suçu daha etkin bir şekilde takip edebilir ve önleyebilir. Ayrıca bu durumun düzeltilmesi için atılması gereken somut adımlardan birisi de kanun maddelerindeki uyumsuzluğun giderilmesi olabilir. Yasaların çocuk evliliklerine açık kapı bırakmayacak şekilde yeniden düzenlenmesi problemin çözümüne katkıda bulunabilir. Çocuk evliliklerinin oldukça az olduğu İngiltere'de de 'Zorla Evlilik Yasası' bulunmaktadır ve ülkemizde de çocuk evlilikleri ile ilgili özel bir yasanın çıkarılması yerinde olabilir.

Konu ile ilgili üzerinde durulması gereken önemli bir nokta da, belki de en önemli nokta, bu evliliklerin toplumda 'normal' kabul edilmesidir. Bu evlilikler bir suç, hastalık veya insan hakları ihlali olarak görülmediğinden bu tür evlilikleri engelleme gereksinimi de duyulmamaktadır. Bu evliliklere yönelik 'normal' algısının değiştirilmesi için toplumu bilinçlendirme ile ilgili projelerin yürütülmesi sorunun çözümünde etkili olabilir. Bu bağlamda eğitim, sağlık ve adalet çalışanları ile birlikte ailelere ve çocuklara yönelik bilinçlendirme eğitimleri düzenlenebilir. Ayrıca Milli Eğitim müfredatına 'Çocuk Hakları' ve 'Toplumsal Cinsiyet Eşitliği'

gibi derslerin dahil edilmesi çocukların farkındalığının artmasına katkı sağlayabilir. Bununla birlikte sivil toplum kuruluşlarının ve yerel yönetimlerin de bu sürece dahil edilmesi sorunun yerinde çözümü açısından oldukça önemlidir. Son olarak ekonomik yapının güçlendirilmesi de, kızlarını yalnızca maddi nedenlerden dolayı evlendiren aileler için, bu evliliklerin yaygınlığının azalmasını sağlayabilir.

Sonuç olarak çocuk evliliklerinin pek çok yönden sakıncalı olmasına rağmen Türkiye’de oldukça yaygın bir uygulama olduğu görülmektedir. Sorunun pek çok nedeni bulunmaktadır ve çözümü de çok yönlü bir çaba gerektirmektedir. Yapılan alanyazın incelenmesinde psikoloji alanında konunun çok az dikkat çektiği görülmektedir. Çocuk evliliklerinin yaygınlığının azaltılması için psikoloji biliminin de bu alana dahil olması oldukça önemlidir.

Kaynaklar

- Acemoğlu, H., Ceylan, A., Saka ve Ertem, M. (2005). Diyarbakır’da erken yaş evlilikleri. *TC Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 2, 115-20.
- Ayaz, M., Ayaz, A. B., ve Soylu, N. (2012). Çocuk ve Ergen Adli Olgularda Ruhsal Değerlendirme. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 15(1), 33-40.
- Aydemir, E. (2011). Evlilik mi evcilik mi? Erken ve zorla evlilikler çocuk gelinler. *Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu*, Rapor No: 11-08.
- Başer, M. (2000). Adölesan cinselliği ve gebelik. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 4(1), 50-54.
- Boran, P., Gökçay, G., Devocioğlu, E., ve Eren, T. (2013). Çocuk gelinler. *Marmara Medical Journal*, 26, 58-62.
- Çakmak, D. (2009). Türkiye’de çocuk gelinler. *Birinci hukukun gençleri sempozyumu hukuk devletinde kişisel güvenlik, bildiri tam metinler e-kitabı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 20-1.
- Çocuk haklarına dair sözleşme (20 Kasım 1989). Birleşmiş milletler genel kurulu. <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/137-160.pdf>
- Çocuk Koruma Kanunu (3 Temmuz 2005). 3. Madde. *Resmî Gazete: 15 Temmuz 2005/25876*. <http://www.cte-ds.adalet.gov.tr/dosyalar/mevzuat/kanunlar/ckk.pdf>

- Demirbağ, B. C., Kürtüncü, M., Erkaya, R. ve Çiçek, Z. (2013). Adolescent Marriage and Pregnancy: Sample of Eastern Black Sea. *ACU Sağlık Bil Derg*, 4(3), 128-131.
- Ertem, M., Saka, G., Ceylan, A., Değer, V. ve Çiftçi, S. (2008). The factors associated with adolescent marriages and outcomes of adolescent pregnancies in Mardin Turkey. *Journal of Comparative Family Studies*, 229-239.
- Gage, A. J. (2013). Association of child marriage with suicidal thoughts and attempts among adolescent girls in Ethiopia. *Journal of Adolescent Health*, 52(5), 654-656.
- Gleitman, H., Fridlund A. J., ve Reisberg, D. (2000). Social development. *Basic Psychology* (Beşinci Baskı) içinde, (480-517). Newyork: Norton.
- Glick, P. ve Fiske, S. T. (2001). An ambivalent alliance: Hostile and benevolent sexism as complementary justifications for gender inequality. *American Psychologist*, 56(2), 109-118.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (2008). *Türkiye nüfus ve sağlık araştırması*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Sağlık Bakanlığı Ana ve Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve TÜBİTAK.
- ICRW (2005). *Development Initiative on Supporting Health Adolescents (DISHA) Project. Analysis of quantitative baseline survey*. Washington, D.C.: ICRW
- ICRW (2007). New Insights on Preventing Child Marriage: A Global Analysis of Factors and Programs. <http://www.icrw.org/files/publications/New-Insights-on-Preventing-Child-Marriage.pdf>
- Koyuncu, T. (13 Ocak 2014). Yine çocuk gelin yine şüpheli ölüm. *Hürriyet*. 11 Mart 2014, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/25554910.asp>
- Özcebe, H. ve Biçer, B. K. (2013). Önemli bir kız çocuk ve kadın sorunu: Çocuk evlilikler. *Türk Pediatri Arşivi Dergisi*, 86-93.
- Özcebe, H., Ünalın, T., Türkyılmaz, S. ve Coşkun, Y. (2007). *Türkiye Gençlerde Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması*. Ankara: Nüfus Bilim Derneği ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu.
- Özyurt, B. C. ve Deveci, A. (2011). Manisa’da kırsal bir bölgedeki 15-49 yaş evli kadınlarda depresif belirti yaygınlığı ve aile içi şiddetle ilişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22, 10-6.

- Sakalh-Uğurlu, N. ve Glick, P. (2003). Ambivalent sexism and attitudes toward women who engage in premarital sex in Turkey. *Journal of Sex Research*, 40(3), 296-302.
- Taner, Y. ve Gökler, B. (2004). Çocuk İstismar Ve İhmali: Psikiyatrik Yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi*, 35, 82-86.
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2006). *Aile Yapısı Araştırması*. Ankara: Eğitim Danışmanlığı ve Araştırmaları Merkezi.
- Türk Ceza Kanunu (26 Eylül 2004). Madde 104. *Resmî Gazete: 12 Ekim 2004/ 25611*. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>
- Türk Medeni Kanunu (22 Kasım 2001). Madde 124. *Resmî Gazete: 8 Aralık 2001/ 24607*. www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf
- Türkiye İstatistik Kurumu (2012). *İstatistiklerle Çocuk*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.
- UNFPA (2012). Turkey child marriage. Ankara: UNFPA. <http://www.unfpa.org/webdav/site/eeca/shared/documents/publications/Turkey%20English.pdf>
- UNICEF (2005). *Early Marriage A Harmful Traditional Practice: A Statistical Exploration*. New York: UNICEF http://www.unicef.org/publications/files/Early_Marriage_12.lo.pdf